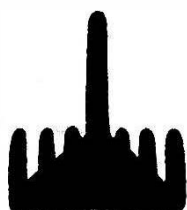

Årbok for Karmsund 1997-1998

Karmsund Folkemuseum

Haugesund 1998

Haugesund Bok & Offset A.S

Båthuset er en svært bygning midt mellom mange små. For å følge opp det kulturhistoriske budskapet som ligger i museumsavdelingen i Dokken, ble båthuset formet omtrent som sjøhuset som tidligere lå på tomten.

Foto: CE Buch

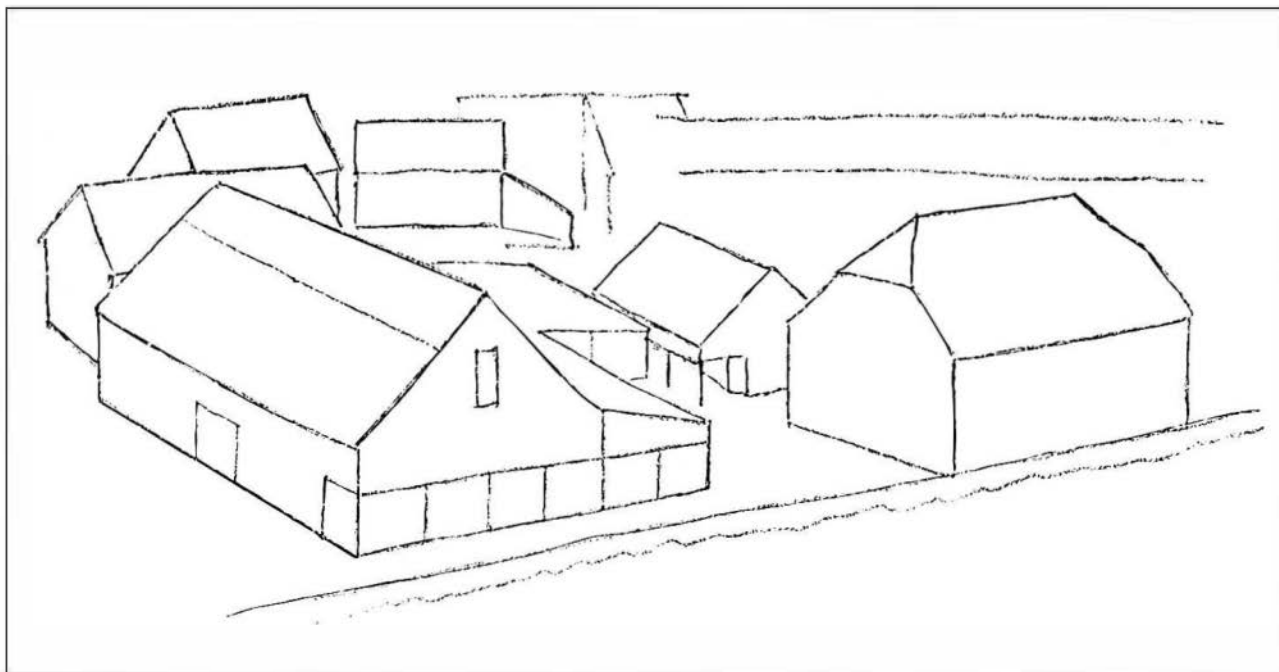
BÅTHUSET – NYTT UTSTILLINGSBYGG I DOKKEN

Av: Carl E. Buch

25. juni 1997 var dagen for åpningsmarkeringen av Båthuset. Dermed var også museets byggeprogram fra slutten av 1970-årene realisert. Dette programmet hadde avløst luftige planer for et nybygg fra årene før. Nybygget skulle romme samtlige museets funksjoner. Det skulle ligge på Havnaberg like overfor Dokken. Her hadde kommunen regulert en privat tomt til dette formålet.

Miljøavdelingen i Dokken vokste fram lenge etter ideen om nybygget på Havnaberg kom opp. Men muligheten for samvirke med nybygget på Havnaberg var et godt argument for museet for å engasjere seg i Dokken. Med så kort avstand ville museumshusene kunne fungere som uteanlegg i direkte tilknytning til det «ildfaste» hovedmuseet.

Ideen om å bygge et spesielt hus for museets båtsamling som del av miljøanlegget i Dokken skriver seg fra 1979. På dette tidspunktet innså styret at det ville være vanskelig å mobilisere politisk vilje i kommune og

Ideen til Båthuset er fra 1979. Den ble presentert for styret med bl.a. denne skissen.

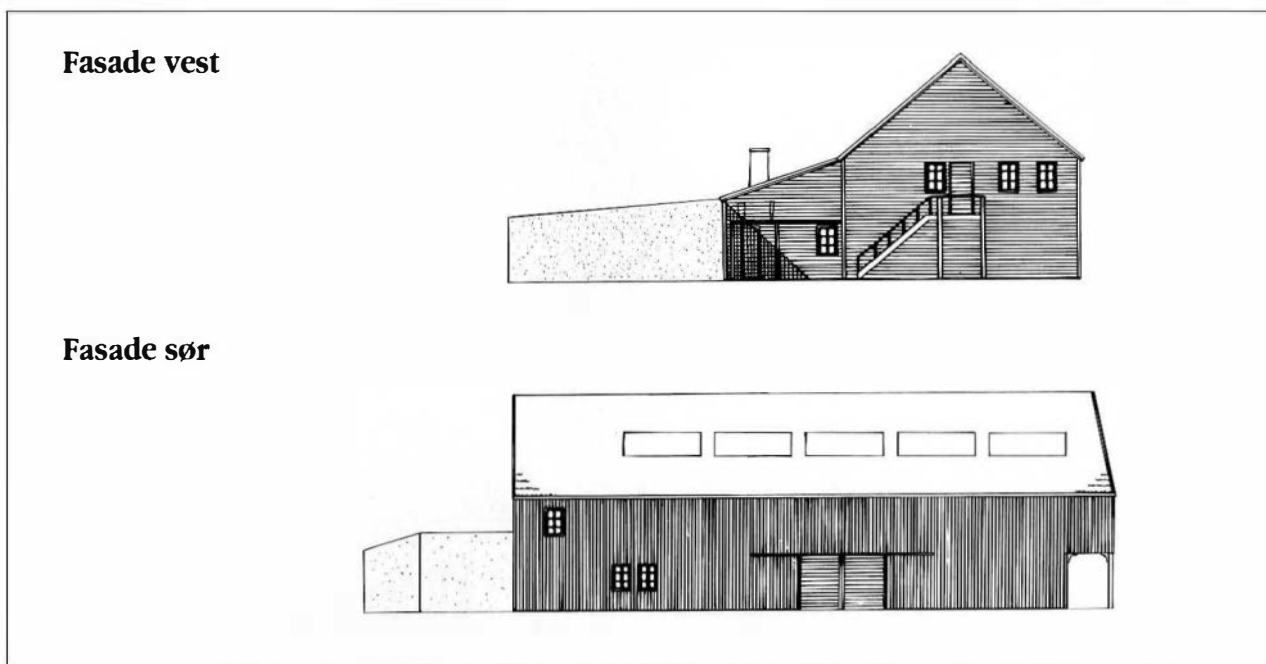
Thorleif Staveland mente Båthuset burde ha en moderne tilpasset form. Sildekummen burde fjernes. Han laget dette utkastet.

fylke til å finansiere nybygget på Havnaberg. I stedet så man seg om etter andre ukonvensjonelle måter å løse problemet med lokaler på. Det hadde vært vurdert å rehabilitere Staalehuset til museumsformål. Og man hadde vurdert samarbeid med Paul Nordbø om et nybygg for museet langs Hasselgt.. Alternativene til Havnaberg ble stadig sett i forhold til den nye miljøavdelingen i Dokken.

På styremøte i august 1979 la Buch fram en egenhendig skisse og en betenkning om et båthus på tomten mellom Ferkingstadhuset og Hasseløybroen. Tomten tilhørte Haugesund kommune. Etter byggingen av broen var den tenkt som åpent areale. Det å bebygge en offentlig tomt med begrenset brukspotensiale var ellers et viktig element i flere av de alternative billigoppleggene for nybygg som ble diskutert i styret på denne tiden.

Forslaget gjaldt et enkelt utstillingsbygg for båter - et supplement til hovedmuseet på Havnaberg. Slik ville romprogrammet for Havnaberg kunne reduseres og båtutstillingen plasseres nær sitt rette element. Båthuset hadde volum og form omtrent som sjøhuset som tidligere lå på tomten. Sjøhuset var blitt revet i forbindelse med broanlegget.

Båthuset innebar en reparasjon av miljøet. Tettheten mellom husene i Dokken ville bli gjenopprettet. Og den dominerende effekten av den svære broen ville bli redusert. Båthuset ville nemlig bli liggende langsetter broen tett opp til denne. Slik ville det skjule broen sett fra terrengnivå i Dokken.

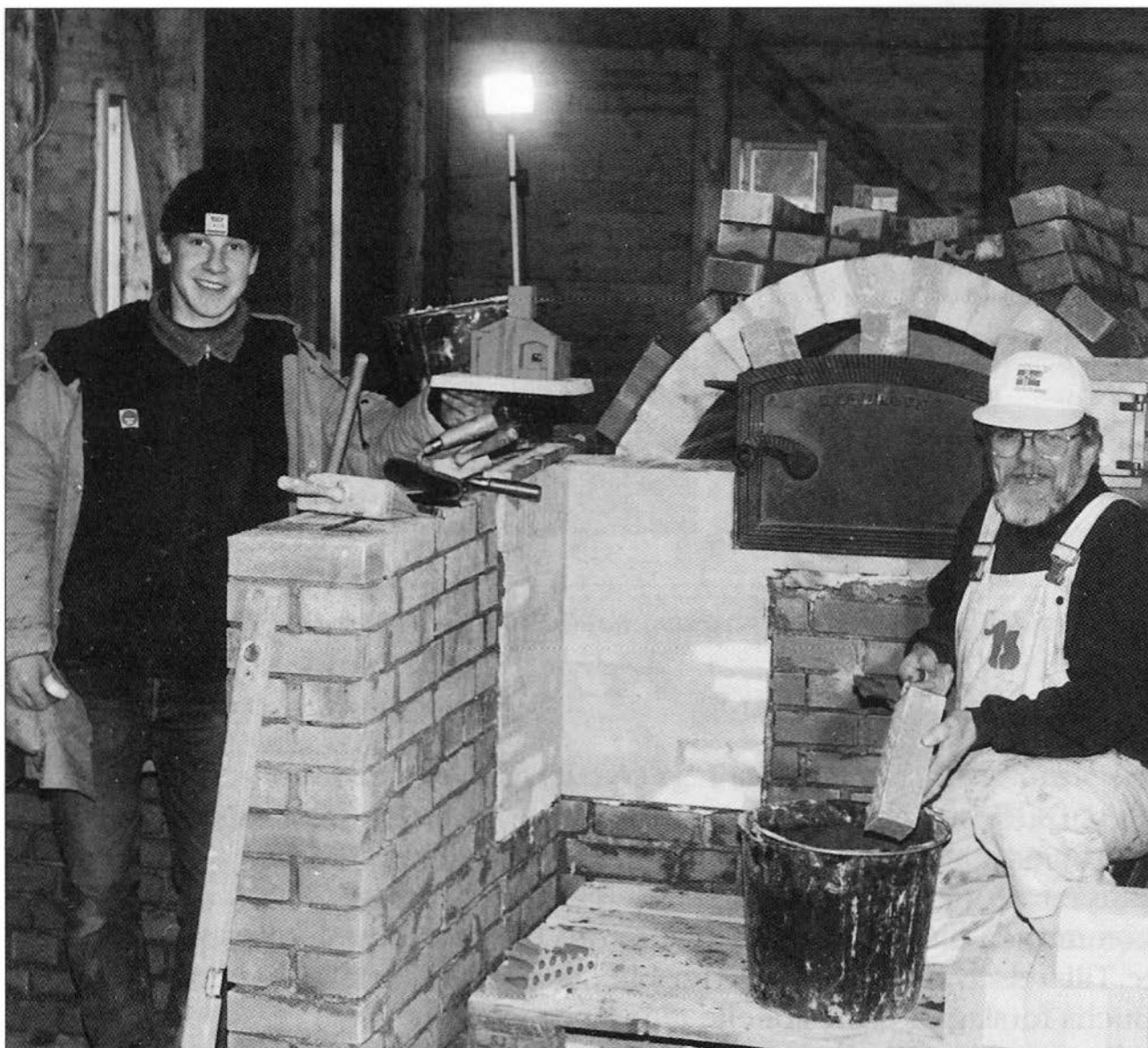
Kåre Frøland laget de endelige tegningene til Båthuset i 1981. De bygger direkte på det opprinnelige forslaget.

Men fra broen ville man fortsatt kunne se over båthusets møne ned i museumsanlegget.

Styret reagerte med samlet interesse på forslaget. Man vedtok å søke kommunen om prinsipiell tillatelse til å benytte tomten til et bygg som dette. Tillatelsen fikk man. Deretter ble det overlatt Torleif Staveland å omsette Buchs forslag til profesjonelle tegninger.

Etter Stavelands mening var det mindre relevant å restaurere den tidligere bygningssituasjonen i Dokken. Båthuset er et nybygg med en utradisjonell funksjon. Det bør derfor framstå moderne, men i former tilpasset miljøet ellers. Blant bygningene i Dokken var det også anlegg som hadde negativ virkning fra estetisk sunspunkt. Det gjaldt særlig sildekummen av betong som i 1916 var bygget over en fylling midt i innløpet til den opprinnelige landingsplassen for småbåter. Buchs forslag innebar at sildekummens høyde ble redusert, og at kummen ble lagt inn under båthusets side takflate mot nord. Slik ville Dokken få beholde sitt realistiske preg og et historisk og kulturhistorisk poeng. Staveland mente sildekummen burde rives.

Denne diskusjonen om båthusets form og sildekummens skjebne har fulgt prosjektet til denne dag. Interessant nok avtok tvilen om sildekummen raskest. Prosjektet ble til slutt realisert uten inngrep i kummen overhodet. Den vekker i dag betydelig interesse hos publikum som besøker museet.

Skorsteinsmassivet i Båthuset var eget prosjekt. Hovedmålene var planlagt. Ellers ble det oppført etter en modell av kitt!

Foto: Bjarne Solberg

Stavelands tegningsmateriale innebar en vesentlig omforming av det opprinnelige forslaget. Styret var ikke tilfreds med dette. Det ble bestemt å la utarbeide alternative tegninger. Kåre Frøland hadde på dette tidspunktet prosjektert flere anlegg som på en interessant måte førte videre motiver fra 18- og 1900-tallets byggeskikk her på stedet. Han sa seg villig til å tegne ut og å beregne konstruksjonen i det foreslåtte utstillingsbygget.

Frølands tegninger var ferdige i mai 1981. De ligger tett opptil det opprinnelige forslaget. Kommunen hadde stilt strenge krav til brannsikring p.g.a. nærheten til broen. Derfor var bygget foreslått konstruert av lettbetongelementer på en bærekonstruksjon av laminert tre. Utvendig

skulle bygningen framstå som trehus. Innvendig ville betongelementene framstå som store malte vegg- og takflater.

Det ble ingenting av planen om nytt hovedmuseum på Havnaberg. I stedet realiserte museet et rehabiliteringsprosjekt for produksjonsfløyene i Gamle meieriet ved Bykirken. Slik skaffet man på kort tid museet nye tjenlige sentrallokaler for knapt kr. 3 mill.. Et nybygg ville kostet 10 - 15 mill..

Planene for Båthuset og Gamle meieriet var begge tilfeldigvis ferdige i 1982. Men Båthuset ble lagt på is til fordel for den nye Museumssentralen. Det var økonomiske og praktiske grunner til dette. Planen for båthuset var like aktuell som før, siden det ikke var utstillingsplass for båtene i meieriet.

I 1989 hadde museet kapasitet til ny satsing på Båthuset. Kommunen hadde i mellomtiden regulert Dokken til museumsformål. Båthuset og visse andre muligheter for utvidelse av denne museumsavdelingen var tatt inn i reguleringsplanen. Musestyret på sin side var klar over at det kanskje ikke ville bli lett å skaffe tilskudd til Båthuset. Man bestemte derfor å lage en egen plan for samtlige muligheter for anlegg og virksomhet i Dokken. Båthuset skulle inngå som et hovedelement i denne planen.

Planen for videreutvikling av Dokken ble utarbeidet av Atle Strønstad i samarbeid med Buch. Den var ferdig i 1991. Ifølge planen skulle båthuset bygges i årene 1994 til -96 som ledd i en rekke store og små prosjekter. Planen vakte oppmerksomhet hos politikere og interesserte. Men hverken stat, fylke eller kommune ville binde seg til å følge den opp. Likevel fikk museet tilskudd omtrent som planen forutsatte - også til det langt største prosjektet, nemlig Båthuset. Det kostet kr. 3 000 000, hvorav stat (Norsk kulturfond), fylke og kommune hver betalte kr. 700 000 og museets byggefond kr. 900 000.

Kåre Frøland kunne ikke være utførende arkitekt da Båthuset skulle oppføres. Museet engasjerte derfor Geir Brekke til dette. Brekke mente prosjektet kunne forbedres på flere måter. Det gjaldt både konstruksjonen og utseendet.

Det viste seg at bygningsmyndighetene nå ville tillate trekonstruksjon i huset, dersom det ble innlagt sprinkleranlegg. I samarbeid med Buch ble det da planlagt en bindingsverkskonstruksjon. På utsiden av et sammen-tappet stenderverk er det to lag bordkledning med papp og bygningsplater mellom. Taket har åskonstruksjon og bordflate av over- og underslag. Over plater og papp er taket tekket med moderne tegl.

Man kom ikke til enighet med arkitekten om byggets utseende. Geir Brekke overlot derfor oppdraget til sin bror Thomas. I hans regi ble så bygget utført nær nøyaktig etter de opprinnelige tegningene.

Byggearbeidet varte et år lenger enn beregnet. Einar Tangjerd begynte grunnarbeidene i desember 1995. Men det viste seg snart at bygget måtte

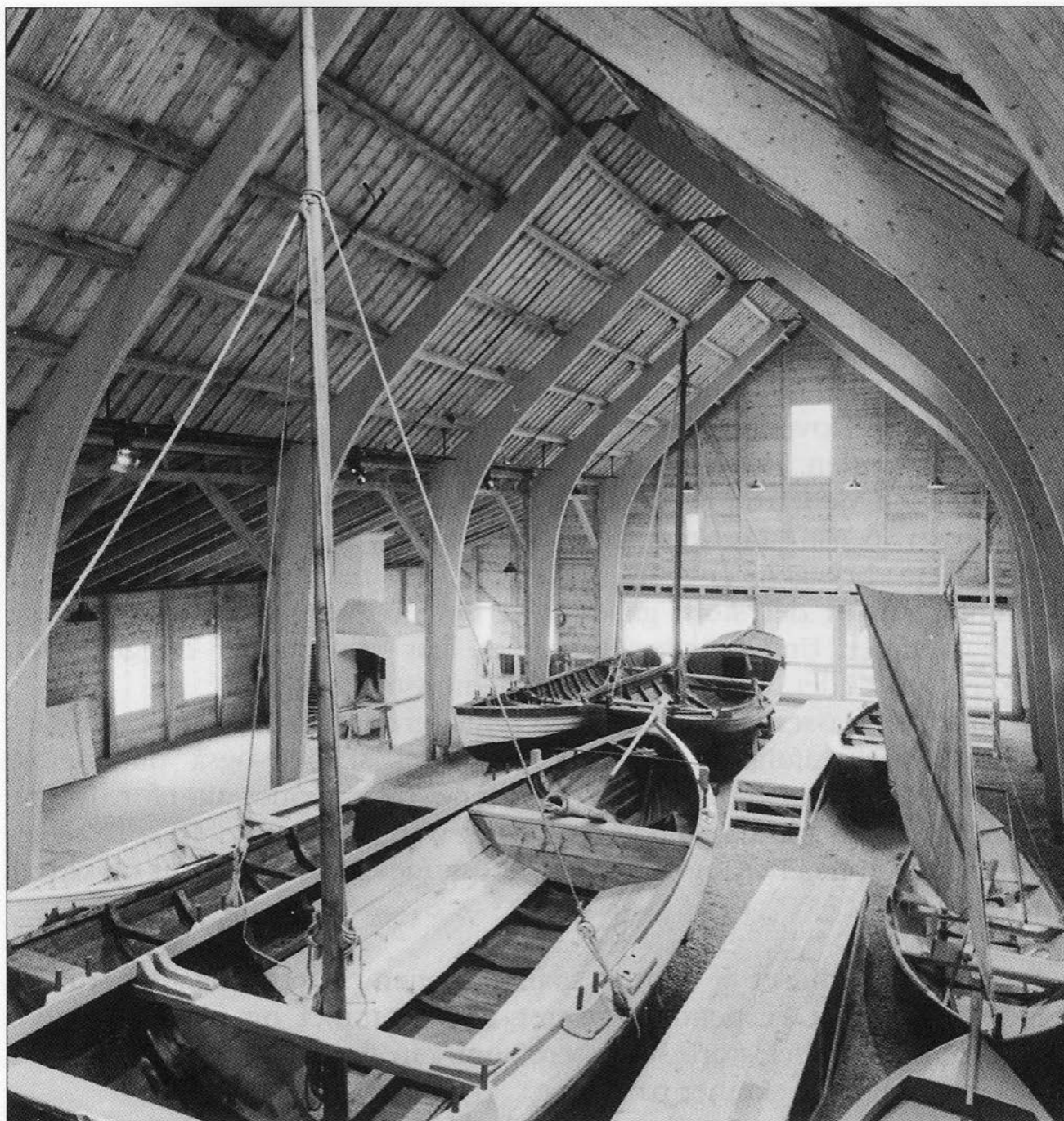
peles mer omhyggelig enn først beregnet. Etter to ekstraomganger med peling og andre forsterkningstiltak sto grunnmuren ferdig omtrent da hele bygget ifølge opprinnelige planer skulle vært tatt i bruk.

Dermed kunne Odd Hansen ikke komme i gang med trearbeidene før etter sommerferien. Alt det stortdimensjonerte trematerialet ble levert direkte fra Frøland sag. Byggefirmaet beregnet materialmengder feil. For lite materialer på byggeplassen førte til langvarige stopp underveis. Forsinkelsene førte igjen til at utførende byggmester, Gunleiv Larsen, måtte forlate bygget før det var fullført. Sluttarbeidene ble utført av Odd Hansens eget personale.

Det var ingen enkel sak for musepersonalet å forholde seg til alt dette. Det gjaldt en bygning som både i materialkvalitet, dimensjoner, konstruksjon og detaljformer skiller seg fra det som er vanlig i dag. Forbilledet er fiskerienes svære bygninger i Karmsund fra siste halvdel av 1800-tallet. En opprinnelig rektangulær bygningskropp med sadeltak ble i dette systemet ofte utvidet til siden med tilbygg under pulttak. Her ligger motivet for Båthusets hovedform. Båthusets stilpreg er klassisistisk med knappe detaljformer. Konstruksjonen av saget material kan virke yngre. Likeledes ordningen med skyveporter. Hovedrommet i Båthuset har stor-konstruksjon av limtrebuer. Også slike hører faktisk hjemme blant konstruksjoner med tradisjon hos oss. Den eldgamle konstruksjonsmåten for store rom som dette f.eks. i løer og sjøhus, var grindverk. Tidlig i vårt århundre ble grindkonstruksjonen avløst av storsperr der stender og sperr var forbundet og avstivet med et stort diagonalt skråband. Det var om å gjøre å unngå slinder tvers over rommet. I tiårene etter siste krig ble det enda bygget løer i bindingsverk, men med hovedkonstruksjon av limtrebuer som i båthuset.

Utformingen av båthuset er altså betinget av en bestemt tradisjon. Denne tradisjonen varierer noe over tid og fra bygd til bygd i området. Slik gir den rom for flere løsninger, men setter også klare grenser. Denne tradisjonen ble valgt for at nybygget midt i museumsanlegget i størst mulig grad skulle følge opp museets kulturhistoriske budskap. Samtidig var det et mål at bygningen ikke skulle fornekte sin egenart. Båthuset framstår da som et stort lukket volum. Vinduene er konsentrert om endene i hovedrommet der det er to etasjer. Den store hovedporten og feltene med «gammeldagse» takvinduer vitner om funksjonen som utstillingsbygg.

Et skarpt øye vil merke at fasaden mot sjøen er i skrå vinkel i forhold til langsiden. Denne vinkelen framkommer fordi huset på tradisjonell måte er bygget etter tomtten. Vinkelen var beregnet å bli større enn vi ser det i dag. Effekten av denne uregelmessigheten har vært sterkt ønsket. Den bidrar til å myke opp den ellers så ensartete bygningskroppen.

Utstillingsrommet har karakter av hall. Man kommer til båtene på tre nivå: Gulvet, «bryggene» og galleriene. Siderommet er gangsoner og rom for baking og bøkking. På hovedgalleriet er det utstilling om båttyper. Under galleriet skal det være båtbyggerverksted.

Foto: Hans E. Johannesen

Båthuset er malt i en «billig» rødoker kulør som understreker karakteren av bruksbygning. Hele huset er malt i en farge. Ingen detaljer er framhevet.

For å unngå unødig kostbart arkitektarbeide ble detaljene ikke uttegnet. De skulle avtales med Buch ettersom byggearbeidet skred fram. Derfor kostet båthusprosjektet betydelig egeninnsats for museet. Den langdryge

byggeprosessen og to ulike byggelag gjorde ikke situasjonen lettere. Men resultatet er til å leve med.

Skorsteinsanlegget i Båthuset var museets eget prosjekt. Det består av grue med bakenforliggende bakerovn, og bøkkergrue, alt med høy pipe over. Bakerovnen er en kopi av bakerovnen på Høyevarde fyr. Ellers har arrangementet ingen spesielle forbilleder, men er konstruert på alminnelig måte her i distriktet i teglsteinstiden. Buch laget nøyaktig modell av skorsteinsanlegget og Lasse Skjoldal murte etter denne. Gruer og bakerovn skal nyttes til kulturhistoriske demonstrasjoner.

Interiøret i Båthuset er åpent. Det har et langstrakt hovedrom og et lavere rom på siden. Hovedrommet har et stort galleri i vestenden og et smalt galleri i østenden. Hovedrommet har grusgulv. På dette står båtene på langs, to i lengden, tre i bredden. Slik står de for ikke å motsi bygningens karakter av naust. Man kan stige opp på «brygger» noen steder blant båtene. Fra bryggene og fra galleriene får man ulik oversikt over båtsamlingen. På det store galleriet er det en permanent utstilling om lokale båttyper. Under galleriet skal en båt være under bygging. Ved bøkkergruen er det bøkerverksted til demonstrasjonsbruk.

Båthuset er plassert på bakken uten synlig grunnmur. Dette var viktig for å oppnå effekt ifølge tradisjonen. Men det skaper også umiddelbar forbindelse mellom interiøret med båtene og området utenfor. Denne forbindelsen kan åpnes og lukkes ettersom været tillater det. På stille dager kan portene åpnes helt og publikum «strømme» gjennom huset og videre inn i Dokken.

Dagslyset i Båthuset er relativt sparsomt, men tilstrekkelig til å studere båtsamlingen. Det er pendelbelysning i siderommet og på galleriene. I hovedrommet er det store lyskastere som kan flyttes og varieres i antall langs nedhengende skinner på sidene.

Båthuset er en del av miljømuseet i Dokken. Det er ment å skulle være tilgjengelig sammen med resten av denne museumsavdelingen, altså i sommerhalvåret. Det er bygget nær uisolert, og vil bare kunne varmes opp i nødsfall.

Etter Båthuset er kommet i drift, er Karmsund folkemuseum fordelt på to likevektige hovedsteder: Museumssentralen og Dokken. Dette har vært målet siden sist på -70-tallet. Men avstanden fra Dokken til Museumssentralen er blitt større enn til et nybygg på Havnaberg. Forskjellen er liten og ikke til merkbar ulempe. Ingen beklager derfor i dag løsningene som ble valgt. Men vi håper at politikere vil minnes at museet til nå har realisert sitt

behov for nye lokaler for bare 3,9 offentlige millioner, når vi igjen søker tilskudd for å utvide Museumssentralen!

Hgsd. 16. april 1998.